

List izhaja vsak petek

in velja s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrto leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude nar. - pol. društva „Gorica“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Soharju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku in sovredniku Antonu Laknerju, v gosposke ulice h. šte. 158. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Potreba slov. deklisk šole v Gorici.

Govoril v obnem zboru narodn. pol. društva „Gorica“ g. prof. Povše.

Slehern človek — če je le količkanj zaveden — ki se je ozrl čez domači prag, kakor tudi visoko učeni možje, ki so osebo ali v duhu prehodili dežele in kraljestva, opazovali narode v njih navadah, umetnostih in znajdbah, vsi, vsi vprek imenujejo sedanjo dobo „vek napredka“. Temu pritrjujem tudi jez pristavši, da nekteri napredujejo bolj, drugi manj, a tretji dirjajo brez premisleka po stranski poti, ne vedoč, da je kriva — pogubljiva. —

Ako sežemo v prejšne veke nazaj, zasledimo postave, po katerih ni bilo dopuščeno selskemu mladenču šolati se! — ne — ostati je moral pri domači živini in materi zemlji — neveden. Zanj se ni brigal ne grof, ne gosposka; sužen je bil na dubu in telesu. Edina vera ga je učila, da je tudi on višje bitje pred Bogom, enak grajščaku, plemenitašu in bogatinu. V tej tužni dobi mu je bil edini prijatelj in voditelj dušni pastir, ki mu je bistril um in žlahnil sreč, ter ga vodil k časni in večni sreči.

Časi so se spremenili — — mladenči vseh stanov so zahajali v šole; poelini so dospeli na visoke stopinje, drugi se vrnili k domači družini. Prvi so bili svojem vojakom zgubljeni, ker njih poklic ni bil, zapuščeno ljudstvo buditi in učiti. Drugi mu niso veliko pomagali, ker v nepraktičnih šolah se ni njih duh naravno razvil in požlahtnil; Takí so mnogokrat nedolžno ljudstvo v napredku še motili in zapeljevali.

Takó je bilo do l. 1848, katero leto

bi zgodovinarji ljudskih šol gotovo postavili za mejo med staro in sedanjo dobo. Pičlo število ljudskih šol (okoli 15. na slov. Goriskem) pred 1858 bile so pripravjalnice k pomemčevanju. — Postavljene ko so bile šole na narodno podlago, začele so se več občine za šolstvo brigati ter so si oskrbele domače šole n. p. v Podgori, v Solkanu, v Mirni, v Št. Andreži, v Dornbergu, v Pervačini v Št. Fetru, v Vertobji, v Kamnjah, v Križi, v Žabljah, v Gorjanskem in drugod. Otroci so začeli marljivše hoditi v šole, ljudstvo je spoznalo njih korist, ker to, kar je otrok slišal, je bilo za življenje njemu in sosedom v korist. To je potipljiv dokaz, da je treba človeka likati v maternem jeziku.

Zdaj, ko imamo vže precej ljudskih šol na naravni podlagi; vsiluje se nam vprašanje: Nam je li pri tem ostati in nadaljevati po sedanjem načrtu, ali pa šole prestrojiti, in kako?

Predno se odločimo za eno ali drugo, pogledimo nekoliko v naše šole in k sosedom! V naših šolah se uči vsa mladina enako, naj je njen poklic kmetovalstvo, rokodelstvo ali kak drug; fantje vživajo isti poduk kakor deklice. Da nima kmetovalec enakih potreb kakor rokodelce, je jasno; a še različniše so potrebe mladenča od deklice. Poslednje se v naših šolah deloma zanemarijajo, a deloma proti njih potrebam in proti naravi odgojujejo — odgojujejo jih možkih po možko! — Deklici (ženski) ni ravno vse potrebno, kar je mladenču vrlo važno in koristno; — med tem se pa za žensko glavni nauki prezirajo. Rekel bi, ravno zato se ni naše ženstvo in ljudstvo v poslednjih 20—30 letih toliko povzdignilo, kakor bi se bilo, ako bi se bile de-

nemčevalo šol, ko bi ne bilo prepovedalo še dalje podučevati v Ljubljani zgodovino in zemljepis v slovenskem jeziku.

Knjiga se deli v zvezdoznanski (astro-nomični in matematični), prirodznanski (fizični) in državoznanski (politični) zemljepis. Vsak oddelek je prof. Jesenko razpravljal po istem lahko umevnem in dopadljivem načinu, po katerem je nekđaj na našej gimnaziji ta predmet prav vspešno učil, le da je semtertje kako stvar, ki jo je v šoli obširno razložil, krajše vendar umevno popisal, kar pri knjigi, ki je bila v prvi vrsti učeči se mladini namenjena, drugače biti ne more. Semtertje nahajajo se pa tudi popolnoma novi oddelki.

Na strani 80. in 81. govori „o ljudeh na zemlji sploh“. V tem odstavku med drugim o številu ljudi na vsej zemlji tako le piše:

„Čestokrat so že skušali število ljudi na zemlji določiti, kar pa je do sedaj ne-

klice primerno odgojevale. Ljudske šole ne izpolnjujejo pri nas še svoje naloge; namreč, da bi odgojevale ljudstvo, ker po sedanjem sistemu podučujejo le pojedine dečke in deklice a njih delovanje ne sega v krinarodu. Vsakdanje skušnje učé, da pobožna mati napeljuje k pobožnosti, skrbna, razumna ume izobraziti, narodna navdihniti ljubezen do naroda in domovine; v kratkem otroci brihtne matere so tudi brihtni, kar se ne da trditi gledé očeta. Blagor prihodnjega roda je, rekel bi, izročén materam, ker človeška odgoja začénja v zibeljki, pa se nadaljuje v prvih otroških letih. Ta je naj važniši pa naj vgodniši čas v-dihniti lepih čednosti v mlada srea — v mehki spomin. — „Krepke sadike se težko primejo“. — Ko pride otrok že v leta šolanje je vže večkrat prekasno, in ne dá se nadomestiti to, kar bi bila skrbna mati lahko storila. Dokler bodo naše šole takó vredjene kakor so sedaj, je malo upanja za boljšo prihodnost, one se bodo morale pečati še le z elementi odgojevanja, mesto da bi bilo dete v njih vže po materi utrjeno.

(Dalje prih.)

Dopisi.

S Tominskega, 17. februarja. — Poročal sem 3. listu letošnjega „Glas“-a, da so 11. januarja na Srednjem plesali in da se je nekdo pri tej priložnosti žganja nalezil in domov gredé na poti zaspal in — zmrznil. Mislil sem, da sem „Gl.“-ovim bralcem s tem naznanilom vstregel Kaj še, v sršenovo gnezdo sem dregnil! Te dni dobim po naključbi 5. šte. „Soče“. V njej se nek dopisnik „iz (sic!) Kanalskega“ nad to vestjo huduje, češ da je deloma zlagana.

mogoče bilo. Gotovo je le, da so ljudje kaj različno razdeljeni po raznih zemljinah in deželah. V obče ima neka pokrajina tem več prebivalcev, čim laže jih preživi.

Zelo členoviti deli zemlje jih imajo več nego nečlenoviti, ob morji ležeče dežele tudi več nego osrednje-celinske pokrajine. Členovitost in morje pospešujeta promet med ljudmi ter jim dajeta mnogo zaslužka, mnogo pomočkov za življenje, ktere redko naseljeni prebivalci nemorskih dežel pogrešajo. Enako je ona dežela, ktere zemlja in sladko vodovje promet pospešuje in tako gmotao blagostanje njenih prebivalcev množi, dosti gostejše naseljena nego bližnja neprehodna ali brezvodna pokrajina. Tudi južno ali mehko podnebje kake dežele zelo pospešuje množenje ujenega prebivalstva; kajti v takih razmerah človek za svoj obstanek dosti manj potrebuje, priroda mu pa dosti več ponuja, nego v hladni ali mrzli deželi, kjer se njegove

Listek.

Občni zemljepis

(spisal in založil prof. Janez Jesenko.)

To delo je „Glas“ že enkrat priporočal; vendar se mi ne zdi nepotrebno, še nekaj v priporočilo tega v resnici izvrstnega dela spregovoriti.

„Občni zemljepis“ je knjiga, kakoršne Slovenci do sedaj nismo imeli, in kojo smemo brez strahu enakovrstnim knjigam drugih jezikov na stran staviti. Obsega, kakor znano, 30 pol v veliki osmerki (467 strani) in hrani na vsaki strani premnogo zanimivega gradiva. V Gorici se knjiga prodaja pri Socharji in Paternolliji in sicer po jako nizki ceni (1 gld. 80 kr.), če jo primerjamo z enakimi nemškimi knjigami. Našim srednjim šolam bi mnogo koristila, ko bi sedanje ministerstvo ne po-

Lažljivo na tej vesti je po g. dopisnikovem menenji to, ker sem rekel, da se je na Srednjem plesalo. Reči bi bil moral: Na Pušnem je bil ples pri „mladi krčmarici.“ Čudim se g. dopisnikovi natančnosti, zdi se mi pa, da jo je pri vsem tem zavozil, kakor oni okoličan, ki je svojega tovariša, trdečega da so v Gorici plesali, zavrnil: „Lažeš, Pod-Turnom (pri sv. Roku) je bil ples, saj sem bil zraven.“ — Da se g. dopisniku krv nekoliko umiri, povem mu, da sem slišal to novico iz ust moža, ki je na Srednjem rojen, ki na Srednjem živi in kmetuje. Ker sva že več let dobra znanca, prašal sem ga, kakor je navada, kedar se dva, ki se poznata, snideta, ali mi vé kaj novega povedati. Rekel mi je med drugim tudi to: V nedeljo so pri nas plesali. Če toraj ta mož, ki se je na Srednjem postaral, ne dela razločka med Srednjem in Pušnim, čemu bi ga delal jaz, sosebno pa, čemu bi ga delali vi g. dopisnik „iz (!) Kanalskega“, kteremu je bilo Srednje še danes leto ščinoma neznana vas.

Gosp. dopisniku tudi to ni prav, ker sem rekel, da se je mož pri plesu žganja nalezal. „Gola in grda laž je to, . . . cela sosesčina more to pričati.“ Dobro! Povejte mi, čemu pa pišete nekoliko vrstic spodej od besede do besede tako-le: „Ali je nesrečni mož 11 jan. na Pušnem godce videl, ne vemo.“ Toraj tega ne veste pa vendar trdite in šele kako, pa ne le vi, marveč „cela sosesčina“ z vami, da se ni pri plesu opil. Ubi pamet? O tem bi bili toraj prav lahko molčali.

Toda meni se vse zdi, da g. „Sočinemu“ dopisniku ne gré ne za to ne za uno vas, njemu gré za — prepír. Vsako vrstico v njegovem dopisu na to meri. Kako pride tu sem Štve. . . . g. „nunec“ pa baron Pino? Čemu treba vtikati vmes Škar. . . . pivnico v Ročinji? To tirja logika, kaj ne? Mogoče, da kak vinopivec tako misli, zlasti letos, ker imamo tako slabo in goljuftivo vino. Ko bi pa kedó drugi (t. j. človek, ki ne pije vina) tako mislil ali pa celó pisal, rekli bi mu po vsej pravici: Prijatelj, tebi se meša. Ali vam gré vino ali voda v slast ne vém; hudobni ljudje pra-

potrebe zelo pomnože.

Pravo Kitajsko (primeri „Občni zemljepis“ str. 364) ima dobrih 40.000 miriametrov t. j. 2 petini evropske zemlje, pa vendar šteje 420 milijonov ljudi, t. j. 120 milijonov več, kakor je vseh Evropejcev. Temu se ne bodemo čudili, če pomislimo na razne prirodne pogoje, ki na Kitajskem pospešujejo razmnoženje ljudstva, kakoršni so n. pr. podnebje, rodovitnost zemlje, zmerno življenje, neutrudljiva delavnost. Veliko upljiva na nje ima tudi kitajska vlada, ki zmeraj zvesto in vestno služi narodnemu duhu, in svoje podložnike vlada po stalnih, dobro premišljenih načelih, ne pa po kakih napačnih in zvitih teorijah, kar se po evropskih državah pogosto godi. Vlada kitajska podpira prirodne pogoje, zato se pa velike nesreče — vsled povodenj ali sploh slabe letine nastane včasih huda lakota — kmalu zopet poravnajo. Tako Kitajci, kterim človekoljubni in olikani Angleži vsiljujejo strupeni

vijo, da ste za vodo kar navlaš vstvarjeni. Fiat applicatio!

Pa še nekaj. Dozdaj sem vas vikal, zdaj te bom pa tikal, pa brez zamere, saj sva skoro enake starosti in gledala sva se več let od obličja v obličje. Čuden sem, da bolj ne morem biti, zato sem pa tudi te čudne misli, da nisi ravno tako neumen — kakor svet misli — pač pa da si zloben. Ne rečem preveč, če ti jo z narodnim pesnikom zagodem: „Kar leze ino grede, od hudobe tvoje pravit vede.“ Dobro veš, da te ljudje konec oči ne morejo videti. Tega menda tudi nisi še pozabil, da so te ljudje povsod, koderkoli si hodil, krišpali. Človek bi mislil, da si se spametoval. Ne! Kar je žabi luža, to je tebi prepír. Z vsem „žalbami“ si namazan, zato se te noben lek več ne prime. E-dini p. Marko (pa ne Pohlin) ti je nasvetoval pravi recept. Kratek je, pa dober. Saj se ga še spominjaš. Jaz le dostavljam: Repetatur dosis!

Iz Brd, 17. febr. — V Ljubljani ima sedež neko društvo, ki tiska knjige. Iz njegove tiskarnice je izšla pred nakaj časom brošura, polna bogokletstev in bedarij. Nekdo je očital društvu, da daje svojo pomoč rečem, ki so Bogu v nečast, vernim ljudem v kvar. Svobodomiselni list „Soča“ v Gorici se je postavil društvu za odvetnika, ter ga je zagovarjal s temi-le besedami: „narodna tiskarnica je obrtno podjetje. Gdor plača tistemu se tiska, kar hoče.“

Na prvi pogled nisem veroval svojim očem, da prav berem; pogledal sem še enkrat, še dvakrat, ali zastonj; besede so stale tiskane črne na belem. Marsikaj sem že bral o lažljivosti in sebičnosti liberalizma, ali tako slabe misli o njem še nisem imel, kakor so mi jo one besede navdihnile. „Kdor plača toraj, tistemu se tiska,“ kdor plača, za tistega se piše, kdor plača za tistega se agituje, kdor plača, za tistega se laže, obrekuje, zapeljuje. Plačilo tedaj je kolo, ki žene svobodo miselni mlin; denas je bog, kteremu se liberalizem klanja. Res, liberallec ne more jasnejše narisati svojega materijalističnega stališča, ko

opij, zarad kterega so se celó krvavo vojskovali, ko jim je previdna in skrbna kitajska vlada prepovedala ga vvažati.

Mala Belgija meri 294 štirjaških miriametrov ter šteje čez 5,100.000 ljudi. Kraljestvo gerško meri 501 št. mm., pa šteje le 1,450.000 ljudi. Kako je to, da ima Grško dve petini več površja, skorej štirikrat manj, prebivalcev kakor Belgija? — Te razmere nam pisatelj „Občnega zemljepisa“ pojasni na str. 272. in 273., pa na str. 326. in 327., kjer obširno razklada kmetijske, obrtnijske, kupčijske in druge omikoslovne razmere imenovanih dežel. V Belgiji je kmetijstvo zelo razvito, rudarstvo močno cvete, obrtnost je razširjena po celej deželi in je na jako visoki stopnji dovršenosti, kupčija notranja in zunanja je zelo živahna. Vse te razmere podpira še vsestransko in v resnici svobodomiselna ustava, ki se že čez 40 let redoma razvija brez najmanje silovite prekucije. Notranje razmere so utrjene in tako uravnane, da

s tem, da reče: kdor plača, ta me ima.

Hinavski liberalizem pokriva svoja konjska kopita s pisano odejo: „vse za narod.“ Dokler varno hodi ostane skrit; ko začne hitro stopati, se mu brzo povidi na nohtu napis: „vse za denar; kdor plača, tega smo.“ In tak ves v dobiček zaljubljeni liberalizem se drzne poštenemu narodu priporočati požrtovalnost? — Takim breznačajnim trebuchorcem veruje pameten mož? — Menim, da ne; za pravico in resnico se pošten mož bori; za denar naj prodaja liberallec, naprednjak svojo dušo.

Komur je materija, denar najviša reč, ta se ne zmeni za Boga, vero in pravico, takemu je Viktor Emanuel uзор poštenega človeka. Vikt. Em. je vzel našemu cesarju Lombardijo in Benečijo, papežu je pograbil celo kraljestvo, cerkvam je vzel vse premoženje, samostane je zaprl in prodal, menihe in nune je izpodil, ljudstvu je naložil davek na moko. In ta Vikt. Em. je patron naših liberalcev in svobodnjakov, in „Soča“ ga priporoča svojim v posnemo. Po glavarji se spoznajo njegovi vojščaki, ki so si glavarja prostovoljno izvolili.

Ogled.

Avstrija. Državni zbor, je imel 20. t. m. spet eno občno sejo, ktera je v marsikakem oziru zanimiva. Šlo je za časniško štampeljino (vpeljano l. 1858). Dotičnega odseka poročevalec Fux je nasvetoval, da naj se, kakor davek za inserate (oznanila v časnikih), odpravi tudi štampelj na časnikih, kteri stane za vsak list vsake številke en sold, kakor vidijo naši č. čitateљи na čelu „Glasa“, na modrobarvni marki. Vlada je bila proti odpravljenju te stempeljine, ktera prinaša državnim blagajnici precejšen dobiček (menda čez en milijon gold. na leto); zagovarjal je štampelj minister za finance, bar. Depretis. Bilo je o tej stvari tudi nekaj debate in slednjič se je glasovalo imenno. Pokazalo se je — kakor med debato, tako tudi pri glasovanju, da so nar različniših strank in menjenj poslanci za ali zoper odpravo štampeljna glasovali. Še nikoli v nobenem vprašanju ni bila zbornica tako čudno razcepljena. Kom-

bolj ko mogoče služijo duševnemu in telesnemu razvitku prebivalcev. Na Grškem vsega tega ni, dasiravno je Grško razprostrto pod najugodnišim podnebjem. Kmetijstvo in rudarstvo vidimo tu popolnem zanemarjeno, obrtnost nerazvito, deloma popolnoma nepoznano, promet med posameznimi deli po suhem silno majhen in težaven. Pri vsem tem se skoro neprestano ponavljajo notranje politične prekucije.

Kedaj je kaka dežela preobljudena? To vprašanje se sedaj nikakor ne da rešiti, ker so razne razmere, ki imajo naj več upljiva na pomnoženje živeža, še več ali manj neznane. „V obče“, pravi prof. Jensenko, (str. 81.) „ima neka pokrajina tem več prebivalcev, čim laže jih preživi.“ Slavni Anglež T. R. Malthus je sicer priporočal evropskim vladam, naj zavirajo prena-glo množenje ljudstva, češ, da se brez ovir ljudje dosta hitreje množijo, kakor pridelki dotične dežele. Toda življenje in zgodovina zavračata Malthus-ovo trditev, ter pričata,

paktno za štempelj (vlado) je glasovalo levo središče; določno, zoper štempelj (za poročevalčev nasvet) so glasovali: ves naprednjaški klub, demokrati in desno središče (pravna stranka); vsi drugi klubi so se več ali manj cepili. Od goriških poslancev sta glasovala Coronini in Winkler za štempelj, Valussi proti; Tacco-a ni bilo v dvorani, ko se je glasovalo. Naš Coronini je tudi govoril v vladinem zmislu za štempelj in je tudi celó prav po nepotrebnem zausnico dal — „klerikalcem“, češ, da oni so zoper širjenje brezplačnih šol in tedaj omike; — kako da morejo potem zahtevati več in boljši kup časnikov!? Ne vemo, kdo je gosp. grofu povedal, da so „klerikalci“ zoperniki šolstva, saj so ga do včeraj skoraj, sami oni vzdrževali. Prav, zdravi omiki na vérski in nrafski podlagi niso konservativci-katoličani nikdar bili nasprotni. Oni nasprotujejo samo tiste baže omiki, kakoršno vpeljujejo dandanašnji brezverniki, kateri hočejo, da, tudi če so vsi učenci, do zadnjega, katoliške vere, naj bode šola vendar le — „nekonfessionalna“, to je, naj se Bog in Kristus v njej ne imenuje, ampak samo „priroda“ sploh in sosebno ljubeznjiva, precartana „opica“. — Min. Depretis je sicer zatrdil, da on je prav zoper štempelj, ali samo zavoljo finančnih ozirav da se kolek za zdaj ne dá še odpraviti. Ves svet pa ve, da pravi vzrok, zakaj se vlada odprave koleka boji, je ta, ker bi potem nastalo vse polno majhnih listov in sosebno katoliških opposicijskih. Ti pa bi ustavake in „ustavo“ preveč pikali in opposicijsko stranko če dalje pomnoževali. Nevarna bi utegnila postati odprava štempeljna po t. i. „revolverskem časništvu“, kakoršno se nahaja že zdaj v dunajskih predmestjih, ali veliko pohujšljivi, ko nekteri sedanji listi, bi novi taki časniki ne bili. Mi Slovenci vemo, da se neko „revolversko časništvo“ tudi pod štempeljnom — prav dobro počuti!? Kali?! — Dodamo naj slednjič še to, da si je vlada prav z majhno večino (16 glasov) svoj štempelj ohranila.

Zbornični odseki so tudi že dokaj druge tvarine napravili. Proračunski odsek hoče, kar je izdelal koj izročiti v obravnavo v

da je preobljudenje povsod le relativno, nikjer pa absolutno. — Pri naravnih in zdravih razmerah se duševno in gmotno blagostanje tem bolj množi, čim bolj raste število prebivalcev kake dežele. To se zlasti kaže v onih deželah, ki imajo zeló ugodno podnebje in rodovitno zemljo, dva naj bolja pogoja v pospeh kmetijstva, ali pa kjer druge razmere podpirajo razvitek obrtništva in kupčijstva.

Napisane verstice naj čitatelju pokažejo, koliko raznovrstnega in mikavnega gradiva mu ponuja Jesenkov „Občni zemljepis“. Knjigo priporočamo tudi zato, da se s pokupovanjem vsaj nekoliko povrnejo stroški pisatelju, ki svoje pičle dohodke obrača v izdavanje znanstvenih knjig, v povzdigo omike slov. naroda.

—r—

občnih sejah. Tako tudi konfessionalni. Poslednji je za zdaj priobčil popravljeni načrt postave zastran zunanjih pravnih razmer kat. cerkve. Predelani načrt je skoraj v vsakem paragrafu oestrojši memo izvirnega vladinega.

Slovanski poslanci raznih krajev si prizadevajo napraviti nov, „slovansk klub“.

Prenarejanje pravil kluba „pravne“ stranke („desnega središča“) je za zdaj odloženo.

Kakor „Reichsraths-Corresp.“ pripoveduje, je rekel grof Hohenwart zastran pol.-cerkv. predlogov blizu to-le: „Jez se ne vjemam s tistimi, kateri trdijo, da enostranska odprava konkordata ni postavna. Država ima pravico, svoje razmere do cerkve samostalno uravnati. Sedanje vladini predlogi pa presegajo meje državnih pravic cerkvi nasproti“.

Poprejšnji minister dr. Schäffle je izdal zgodovino lanskega finančnega poloma („kracha“) pod naslovom „Der grosse Börsenkraich 1873.“ Ta popis avstrijskih finančnih razmer od vrlega strokovnjaka Sch. je tako izvrsten, da je „N. fr. Presse“ ves zeleni žolč na-nj izkidala. In to hoče kaj reči!

Naš cesar se na Ruskem prav dobro ima; slavnosti ni ne konca, ne kraja. Obiščavši poprej Kronstadt (slavno ladjostajo vojnega pomorstva) odpeljal se je 23. t. m., ob 1. uri popolnoči v Moskvo, kamor je došel zvečer. Vsi časniki vseh dežel še zmeraj ugibajo pomen Franc-Jozefovega potovanja. Ruski časniki pišejo vedno prijazniše za Avstrijo. Tem bolj zagrizeni so pa nekteri veliki nemški listi, ktere navdihuje Bismark. Zlasti je hlasovita „Mädchen für Alle“, „Augsb. Allgemeine“, pretekle dni prinesla sestavek, kateri govori brez ovinkov o razdejanji Avstrije in o prenarejenji zemljevida yshodne-Evrpe na škodo Turčiji in Avstriji. In naši dunajski prusaški listi à la „N. fr. Pr.“ i. dr. niso znali temu nič odgovoriti. V omenjenem „Augsburgerčinem“ spisu si je gotovo Bismark sam srčce ohladil; zakaj on že narbrž čuti, da se je v Petrogradu kaj spletlo — ne sicer zoper njegovega starega gospodarja, ampak zoper njega samega, čegar revolucijonarnega delovanja se je vsa viša dvorska gospôda že menda naveličala. Zveza med našim ruskim in pruskim vladarjem pa kraljico angležko bi imela neki pomeniti „mir“ — za hrbtom Bismarkovim. Sicer pa — se sou rose, floriranno!

Vnanje države. Nemški „Reichstag“ (državni zbor za vso Nemčijo) je moral 16. t. m. prav grenkih reči slišati iz ust alzaškega poslanca Teutsch-a, ko je zagovarjal nasvet, da naj bi stanovalci Alzacije in Lotaringije glasovali za ali zoper zedinjenje njih dežel z Nemčijo. Da si je T. sploh resnično govoril, mahal je vendar preveč čez moje postavnosti tako, da mu niso mogli slediti vsi njegovi rojaki. Strassburški škof Räss je brž zaznanil svoje in katoliških poslancev stališče rekoč, da on ne more ugovarjati formalni postavnosti Frankfurtske pogodbe zastran miru po vojski l. 1870, da si ravno ni združenje Alzacije in L. z Nemčijo legitimno. In res, to je pravo katoliško stališče: postavno ustanovljeni oblasti treba se podvreči in krivice le na

postavni poti in s postavnimi pomočki odvracati. Nasledek izjav alzaških poslancev v omenjeni seji je ta, da je nastal med petnajsterimi razpor. Dva škofa in 5 družih duhovnov je ostalo v zboru kjer pomnožujejo središčno stranko, drugih 8 poslancev (večidel protestantov) pa je odšlo domu, kjer so že začeli agitovati zoper škofa Räss-a in njegove privržence. — Govori se, da se vlada katoliški stranki nekako približuje, da misli odjenjati od svojega pritiskanja, ako jej bo središčna stranka na pomoč v zadevi nove vojaške postave. S tem v zvezi da je tudi neko pastirsko pismo vseh pruskih škofov, katero je državni oblasti nasproti gledé na sedanje okolnosti prav zmerno.

Na Angleškem je zmogla pri undanjih volitvah za parlament konservativna stranka (Tories). Novo ministerstvo je že sestavljeno; glavni možaki v njem so Disraeli, Derby i. dr. Dasi niso angležki konservativci katoličanstvu prav ugodni, ker se drže la bolj starih zročil, ktera merijo na ohranjenje državne anglikanske cerkve in njenih predprav, vendar ne verjamemo, da bi se odslej katoličanom posebna krivica godila. Gledé občne politike, domače in zunanje, pa menimo, da so načela konserv. Tories-ov boljša kot (angl.) liberalcev.

Že nekaj časa se je bralo po časnikih o angležki vojski z zamorsko državo divjih *Ašanti-ov* (ki je naj večja v Gvineji, na zlatem — zahodnem — bregu Afrike, in v kateri se malikom ljudje žrtujejo.) Te vojske je zdaj konec. Kralj z kraljevo rodovino je vjet; glavno mesto Kumasi vzeto.

Na Španjskem so se polastili Karlisti mesta Vineroz ob Ebro-u. Republ. poveljnik Moriones je menda zaspal na poti proti Bilbao-u; vsaj se nič ne sliši od njega.

Na Francoskem je narodni zbor odpravil časniški štempelj. — Hudi radikalec Ledru-Rollin kandiduje v nekem kraji za narodni zbor, ali celó zmerniši republikanci ga nočejo imeti. — Ni res, da se je zopet hotela poskusiti monarhična restauracija.

Domače novice.

(Občnega zbora „Gorice“) včerajšnjega dne (26. t. m.) se je vdeležilo 105 društvenikov iz vseh krajev Goriške grofije, med temi je bilo 21 duhovnov, veliko županov, občinskih staršin in veljavnih posestnikov. Zastopan je bil tudi Kras in Tominski okraj po duhovnih in po svetnih. Iz goriške okolice vdeležilo se jih je nar več, kakor se samo o sebi razume, pa tudi ipavska dolina je bila dobro zastopana, nar bolj po „Rihenberških klerikalcih“ (tako jih je bil pozdravil „mož zlomljenih cestnih grabelj“ pri čitalnični besedi v Dornbergu, in tako mu je odzdravil nazoči Rihenberžan, ki ni nikdar v zadregi z odgovorom).

Zborovanje se je začelo ob 11. uri in je končalo o poldne. Vse tri znane peticije do ministerstva so bile sprejete *enoglasno*.

Razne vesti.

— *Blatovskemu listu.* — Nismo se nadejali zadnjikrat, da bomo tako za pravo žilo potipali škandaloljubnemu listu. Vsi predali so

polni, še celo urednikova listnica se je morala najeti. Ali mesto navesti *pravih* dokazov in ovreči trditve, iščejo po vseh luknjah in kotih našega dopisnika. Sicer so dokazi navadni, — *ne, ne, ne*, in slednjič poje si „urednikova listnica“ sama hvalo, ker je tako neumno in otroče blebetala.

— *Glasbena matica* je bila razpisala darilo 10 gold. v srebru za naj boljšo slov. mašo. Izmed 4 skladateljev, ki so se za to oglašili, je priznal odbor kot naj boljšo ono gosp. Dan. *Feigeli*-na, učitelja v Tominu.

— *Program* besedi v goriški čitalnici 1. marejca 1874. 1. Domovina, vglasbil Ant. Nedved; 2. Danici, vglasbil Dr. Gust. Ipavec; 3. Govor v Preširnov spominj; 4. Na moru, vglasbil Dav. Jenko; 5. a) Rožica, vglasbil Hermes; b) Večerna, vglasbil E. Wendler; 6. Igra: „Eno uro doktor.“ 7. Cigani, vglasbil Vegl; 8. Stopaj, vglasbil J. Otto. Začetek ob sedmih zvečer. Odbor.

— *Sad liberalizma*. — Pretečeno saboto zjutrej so našli 60 let starega župnika sv. Lovrenca blizo mesto Fiesole na Laškem Pavla Gatti-ja mrtvega in strašno razmesarjenega na poti. Kako to? — V petek zvečer ob 7½ pride nekdo Gatti-ja klicat, da naj gre hitro k sinu posestnika M., češ da je po stopnicah padel in se je smartno ranil. Župnik G., kterege so vsi zaradi njegovih čednosti, posebno zaradi velike in djanske ljubezni do svojih ovčic ljubili in spoštovali, se nemudoma proti hiši posestnika S. napoti, al ko prideta v samotni kraj, hudobnež čez dobrega pastirja plane in ga z bodalom vsega razmesari. Potem se poda hudobnež v farovž in vsmrti 50 let staro služabnico. — Ni čuda, da se kaj takega godi, ker liberalci in njih časniki neprenehoma strastno proti duhovnom dražijo.

— *Družba sv. Mohora* bode po odborovem sklepu 31. jan. družnikom svojim dala letos naslednje knjige: 1. „Življenje svetnikov“, prvi ali poslednji zvezek; 2. „Življenje Kristusovo“ II. del. 2. snopič; 3. „Občna zgodovina“ I. snopič, na 11½ tiskanih polah, po vvodu zemljepisni pregled starega sveta in zgodovino starega veka do junaške dobe grškega naroda; 4. „Domači zdravnik“; 5. „Zlode bukve slovenskega Vedeža“ pa 6. „Koledar“ družbin za l. 1875. Nabira družbinih udov se konča s tim mesecem; te vpisovalne pole naj se z denarjem vred pošljejo družbi vsaj do 1. marca. Knjige družbine se tiskajo letos že v 25,000 iztisih. Kako lepo in hvalno je to; vendar število to lahko še povzdignemo; na noge tedaj, premili rojaki in domoljubi!

— *Kardinal Tarkvini*, ki je bil še le pred božičem imenovan za kardinala, je 15. t. m. v Rimu za pljučnico umrl.

— *Kolera* v Monakovem čedalje hujša prihaja. Premožnejše družine beže iz mesta, ker je od 15. novembra 1873 zbolelo 2788, umrlo pa 1303 ljudi.

Narodna tiskarna. — Po trüapolnem delu je sklical opravní svet „narodne tiskarne“ njene akcijonarje še le 8 febr. — a ne meseca septembra, kakor mu jo bilo naloženo — k občnemu zboru. Tu so se „mladi“ zopet pokazali v svoji nagosti. Mesto bilance je predložil opravní svet samo nek inventar, napravljen po

kupni vrednosti tiskarnih naprav; v blagajnici nimajo ne okroglega; Ljubljanska in Mariborska tiskarni ste komaj še vredni kakih 17.500 gld., kakor je natanko dokazal dr. Poklukar; akcijonarji pa so založili 45.400 gld., knjige so v velikem neredu, priloge brez vseh podpisov, da se ne ve, kdo je za-nje odgovoren, in vendar so naši „mladi“ samega liberalizma tako slepi postali, da že več ne vidijo reči, ki se dajo z rokami potipati, ker odobrili so predloženi jim inventar, da le zamorejo akcijonarjem v škodo in sovenskemu narodu v pogubo vzdržavati nekoliko časa še svojega „ljubčeka“.

— *Sveti Oče papež* so imenovali za stolnega prošta v Solnograškem kapitelju dr. *Della Bonna*, do sedaj tamošnjega skolaštika in nekdanjega profesorja v Goriškem semenišču.

Gospodarske stvari.

Le pametno, da si pri kužnih boleznih več ne škodujemo, kakor koristimo!

(Dalje in konec.)

Kužnino taciñ bolezni pokončavajo gori imenovani klor, karbol itd., in so zato neprecenljive vrednosti. Al — to treba dobro si zapomniti — kužnina mora na tistem mestu biti, kjer jo ta sredstva imajo pokončati. Zato se čistijo take izbe, kjer je, na priliko, kozavi človek bolan ležal ali kjer je umrl, — zato se čedi perilo, ki ga je tak človek rabil, in potrebno je, da ga peró posebne perice, ki ne peró drugega; zato tudi se vliva železni vitriol v stranišča, da se jim smrad vzame itd. itd. Tu povsod je kužnina raztresena bolj ali manj, in zdatnega čiščila je po imenovanih sredstvih potreba. Tudi bi bilo dobro, da bi se ljudje, ki so bili pri takem bolniku, zdravnikih in duhovnih, prekadili vsaj svojo površno obleko, kedar gredo od bolnika k zdravim.

To vse je prav in potrebno, da se ne zanese kužnina od kraja v kraj. Zato pa je tudi ukaz popolnoma opravičen, da take mrlične brž iz hiše prenesó v mrlišnice, da ne širijo še več kužnine v hiši; zato je tudi prav, da se take sobe ali tudi cele hiše zapró, da iz nje ne hodijo ljudje ven in ne hodijo drugi ljudje noter. To je sicer ostra reč, al opravičena je in potrebna, in ni bilo ne neumno, da so nekđaj — v svarilo ljudem — gosposke dale črno tablo obesti na hišo, kjer je bil bolnik s črnimi kozami.

Kakor pa je vse to pametno in potrebno, tako neumno je to, da si nekateri sicer pametni ljudje, polni strahu, da bi se jih kozé ali druge kužnine de lotile, v svoje navadno stanovanje, kjer ni stedú ne tirú od koz ali druge bolezni, postavijo klorovo apno ali karbolovo kislino in noč in dan v zdrava svoja pljuča sopejo ta smrad, ali da tudi v nekaterih štacunah imajo te smrdljive reči razpostavljene, da zdrav človek, ki stopi v ta smradlišča, kar bežati mora! In tako se je s kužnimi kozami res k nam pritepla kuga neumnosti, da marsikdo, zapeljan po švindelnu nekaterih trgovcev, ki na prodaj ponujajo karkolne miškulance in klorove preparate, okužen samega strahu, noč in dan diha v svoji sobi nezdrav smrad, ki ga delata klor in karbol.

Čisti zrak snaži in čedi najbolje naše stanovanje, — njemu odprite duri in okna prav na široko vsak dan enkrat ali dvakrat pozimi, — dobro je tudi, oginj napriviti z brinjevim lesom pa že v kuhinji, in ko se je dim odkadil in brez dima les gorí, oginj ta nesti v izbo, ki požgè vso nesnago in stanovanje čisti. Kdor pa more, naj si napravi v svoji sobi peč tako, ki se od znotraj (v sobi) kuri; take peči vlečejo nečisti zrak iz sobe ven in čistijo zrak v njej. Škoda le, da se take peči ne cenijo po svoji veliki vrednosti tako, kakor jo zaslužijo.

Vse to pa, kar smo zdaj obširnejše povedali, se da na kratko tako-le reči:

Če je kužnina koz ali kake druge nalezljive bolezni v kaki izbi ali kakem drugem prostoru, ali v perilu ali kaki drugi obleki, tam naj se rabi karbol, klor itd., ker imata moč v sebi, pokončati kužnino. — Kjer pa kužnine ni, je škodljivo smraditi take prostore s karbolom ali klorom, namesti čisti zrak vsak dan va-nje spuščati. Kako, da hočete s karbolom pregnati kozé iz sobe svoje, ki jih v sobi ni? Ali jim mar hočete morebiti zabraniti vhod v sobo? Smešno! Kdor se koz boji, naj ne hodi okoli med ljudmi, da ne bode jih nalezel drugod in jih potem še le prinesel v nedolžno svojo sobo, katero trpinči s smradljivim karbolom.

Nasproti bojazljivim ljudem pa, ki v mnogovrstnih smradovih panaceje pred kozami iščejo, so pa drugi, ki pravijo: „e, vsaj vse ni res, da bi bile kozé nalezljive; glejte zdravnike in duhovne, ki hodijo vsak dan k kozavim, pa ne zbolijo“. — Na prvi pogled ima ta misel res nekaj za se; al — znanstveno ogledana je stvar vsa drugač. Prvič je to, da imajo zdravniki in duhovniki pač večidel cepljene kozé, in taciñ se ne primejo tako lahko prave; drugič ti možje, ki svoje življenje prostovoljno žrtujejo svojemu poklicu, nimajo nič strahu v sebi pred boleznijo, in taciñ se bolezen tudi ne pride rada; tretjič pa je to, da bolezen naleze le tak, čegar natura je podvržena oni bolezni, drugač ne; kdor nima nagnjenosti (dispozicije) do bolezni, dela naj, kar hoče, ne bode je nalezel. To se ravno prav očitno vidi pri kozah samih; poznamo otroke in tudi odrasene, katerim so se dvakrat, trikrat cepile kozé, a niso se jih prijele — in zakaj ne? Morebiti ni bil cepič dober? Ne, kajti z isto materijo ravno takrat cepljeni drugi otroci so jih dobili. —

Konečno pa moramo zdravniški tej razpravi dostaviti par besedi o imenu koz in očitno zatožiti nevednost svojo in zvedence poprositi razjasnila.

Mi Slovenci pravimo tej kožni bolezni najbolj navadno kozé, po Notranjskem kozce, na več krajih tudi osepnice; Rusi in Poljaki jim pravijo ospa, Hrvatje in Srbi jih pa imenujejo boginje. Vemo sicer različne pomene besedi od „Bog“ — „božič“, „bóžec“, „božjast“ itd. al „boginja“ vendar le po naše in srbsko pomeni „Göttin“ — od kod tedaj Srbi zovejo variolae „boginje“, mi Slovenci pa — „kozé“? Uno imé tako visoko nad zemljo, to prav nizko na zemlji?

Dr. Bl. („Nov.“)